

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**



**Міжнародна науково-практична онлайн-конференція  
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА, ПСИХОЛОГІЇ ТА  
ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ»  
13-14 квітня 2023 року**

Біла Церква  
2023

**УДК 340**

**РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**

**Шуст О.А., д-р екон. наук, ректор.**

**Димань Т.М., д-р с.-г. наук.**

**Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.**

**Бровко Н.І., д-р. юрид. наук.**

**Олешко О.Г., канд. с.-г. наук.**

**Відповідальна за випуск – Бровко Н.І., д-р. юрид. наук.**

**Актуальні проблеми права, психології та педагогіки в умовах війни:** матеріали міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 13-14 квітня 2023 р. Білоцерківський НАУ. 207 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

**©БНАУ**

виявляється, що цей баланс досягається в результаті складних і численних процесів узгоджень різних компонентів, а говорити про дієвість імплементованих змін можна тільки у віддаленій перспективі.

### Список використаних джерел:

1. Бойко І. С. Підготовка юристів у сфері морського права у системі юридичної освіти. *Правове регулювання економіки*. 2013. Вип. 13. С. 205–212.
2. Насіленко Л. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів: досвід вищої школи України і Німеччини. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2014. № 4 (3). С. 164–169.
3. Загородній В. Є. Професійна підготовка прокурорів у контексті прийняття нового Закону України «Про прокуратуру». *Митна справа*. 2014. № 5 (2.2). С. 109–114.
4. Бурмака Є. А. Післядипломна підготовка суддів у контексті верховенства права. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 405–409.
5. Огородник А. П., Гордєєв В. В. Професійна підготовка судді: інтерактивні методи навчання та їх застосування. *Слово Національної школи суддів України*. 2016. № 1. С. 6–17.
6. Потильчак О. І. Добір та підготовка суддів: аналіз міжнародно-правових актів зарубіжного та вітчизняного законодавства. *Юридична наука*. 2014. № 11. С. 173–180.
7. Маляренко В. Провалена реформа, або Дещо про «реформаторські» зміни в прокуратурі та прокурорську майстерність. *Lexinform*. 27.02.2020. <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/provalena-reforma-abo-deshho-pro-reformatorski-zminy-v-prokuraturi-ta-prokurorsku-majsternist/>.
8. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ. Київ, 2018. 164 с.
9. Мілорадова Н. Е. Застосування тренінгових технологій у професійній підготовці слідчих (на прикладі тренінгу «Психологія допиту»). *Юридична психологія*. 2020. № 1(26). С. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.33270/03202601.62>.
10. Калніна-Кауне С. Первинна підготовка в країнах ЄС. Короткий огляд. Методологія і зміст: підхід Латвійського суддівського тренінгового центру. *Слово Національної школи суддів України*. 2020. № 1. С. 140–144.
11. Фулей Т. Добір і підготовка суддів та прокурорів у Португалії. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 101–106.
12. Топчій О. Гуманістичні аспекти професійної освіти як основа моделювання процесу підготовки слідчих у вищих навчальних закладах міністерства внутрішніх справ України. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка*. 2011. Вип. 99. С. 223–230.

**УДК 343.98**

## КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

**Гутник А.В.,**

*доктор філософії у галузі права,*

*старший оперуповноважений сектору кримінальної поліції*

*Калуський районний відділ поліції*

Викривлення історії України, виключення української мови та вилучення українських підручників, мілітаризація освітніх програм, систематичне наголошення на обов'язку віддати життя за росію є елементами знищення української освіти на окупованих територіях. Така модель знищення української освіти отримала назву «кримський сценарій» та передбачає негайну інтеграцію освітнього процесу у закладах освіти окупованих територій до загальноросійської системи (на відміну від окупованих районів Донецької та Луганської областей, де впроваджувався «гібридний варіант»). Кінцева мета «кримського сценарію» знищення освіти передбачає створення з українських дітей на окупованих територіях «універсальних солдатів» і патріотів Російської Федерації, котрі не відчуватимуть зв'язку із українською державою, не матимуть навичок критичного мислення та ретранслюватимуть російську пропаганду щодо заперечення існування українців як окремого народу [1, с. 12- 14].

Відповідно до ч. 3 ст. 111-1 КК формами колабораційної діяльності у закладах освіти є (1) здійснення пропаганди з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України та (2) дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти. Існують різні способи вчинення цього злочину, та залежать вони від форми колабораційної діяльності, особи (в т.ч. її посади) та багатьох інших критеріїв.

О. Кравчук та М. Бондаренко зазначають, що організація навчання російською мовою або за підручниками, виданими в державі-агресорі, самі по собі утворюють склад злочину за ч. 3 ст. 111-1 КК [2]. Тобто, одним із способів вчинення колабораційної діяльності у закладах освіти є організація освітнього процесу: складення планів, підбір кадрів, замовлення та отримання російських підручників, запровадження російської мови тощо. Зазвичай такі дії здійснюють керівники «міністерств», «департаментів», «відділів» освіти і науки та керівники закладів освіти. Водночас науковці залишають відкритим питання чи є впровадженням освітнього стандарту викладання певного навчального курсу (предмету) без здійснення організаційно-розпорядчої або адміністративно-господарської діяльності [2]. На нашу думку, так. Такі дії підпадають під впровадження стандартів освіти країни-агресора. Великий тлумачний словник сучасної мови роз'яснює слово «впроваджувати» як «уводити що-небудь у дію, у практику»[3]. Навчання дітей є логічним продовженням реалізації організаційно-розпорядчих документів та введенням їх у практику. Тому, іншим типовим способом вчинення колабораційної діяльності у закладах освіти є викладання навчальних дисциплін у закладах освіти за

російськими стандартами. Наприклад, урок/лекція яку вчитель/викладач проводить російською мовою, з використанням навчального підручника російського видавництва та відповідно до вимог російських стандартів освіти.

Проаналізувавши відкриті пропагандистські Телеграм-канали незаконної влади на окупованих територіях Запорізької і Херсонської областей виявлено, що у закладах освіти проводять різні заходи, які теж можна віднести до способів здійснення колабораційної діяльності:

Здійснюють перегляд пропагандистських, «патріотичних» фільмів («28 панфіловців», «Крим. Шлях на батьківщину», «Захисники мистецтва», «Блокадний щоденник Тані Савічевої» та ін. (тут і далі переклад наш. – *А.В.*).

Проводять заходи, які присвячені російським державним святкам чи пам'ятним датам, культурним та політичним діячам тощо (наприклад майстер-клас по техніці малювання олівцем під час якого дітей познайомили з історією виникнення свята «День захисника Вітчизни»; єдиний диктант до «Дня конституції РФ»; дитячий квест, присвячений дню російського прапора; захід з нагоди відкриття муралу/графіті із зображення героя Радянського Союзу на фасаді школи та ін.).

Проводять спортивні заходи (відкритий турнір з футзалу, присвячений «Дню пам'яті воїнам-інтернаціоналістам», дитячо-юнацький фестиваль з футболу «Кубок захисника Вітчизни» тощо).

Окрім впровадження стандартів освіти керівник «міністерства» чи закладу освіти, вчитель, викладач може здійснювати також і пропаганду. Адже російська шкільна програма та підручники містять безліч наративів. Так, у аналітичному огляді «Історія України в російських шкільних підручниках з історії» науковцями встановлено, що значний масив української історії, пов'язаний з історичними явищами, які відбувалися на території сучасної Української держави, розглянуто як складник «истории России», автори привласнюють росії минуле Півдня України включно з Кримом, а українців і росіян вважали одним народом [4, с.19-20, 23] і т.п. Історики, також зазначають, що з весни 2022 р. розпочато процес «редагування» шкільних російських підручників. Зокрема, співробітник провідного шкільного російського видавництва висловився про цю ситуацію: «перед нами стоїть завдання – зробити так, ніби України просто немає». У 2023-2024 н.р., відредаговані згідно з кон'юнктурою «спеціальної воєнної операції» підручники мають надійти до школярів [4, с.30], в т.ч. на окуповані території України. Відповідно, під час проведення уроків вчитель/викладач підтримує загальну ідею розвитку України лише як частини Російської імперії, висвітлює процес окупації як повернення власних територій РФ чим здійснює пропаганду з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України.

Підготовкою до вчинення колабораційної діяльності у закладах освіти може бути: (1) проходження курсів перекваліфікації/підвищення кваліфікації на території РФ чи окупованих територіях; (2) написання плану-конспекту уроку; (3) розробка чи отримання додаткових навчальних матеріалів тощо. Даний вид кримінального правопорушення зазвичай не передбачає приховування злочину. Навпаки здійснюється максимальне поширення такої інформації через медіа.

Отже, основними способами вчинення колабораційної діяльності у закладах освіти є організація освітнього процесу (складення плану, підбір кадрів, замовлення та отримання підручників, введення російської мови), викладання навчальних дисциплін, проведення заходів (культурно-розважальних, наукових, спортивних тощо) та пропаганда. До способів підготовки вчинення цього злочину можна віднести проходження вчителем чи викладачем курсів, підготовка документів для проведення уроку (план-конспект), отримання чи розробка дидактичних матеріалів. Приховування злочину не здійснюється. Натомість переважає активне розповсюдження фото і відео проведених уроків, заходів у закладах освіти, які присвячені російським святкам, дітям і пам'ятним датам.

### **Список використаних джерел:**

1. Аналітичний звіт «Кримський сценарій»: як Російська Федерація знищує українську ідентичність дітей на окупованих територіях» / А. Воробйова, М. Суляліна. Київ, 2023. 72 с.
2. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораціонізм в освіті: аналіз рішень судів щодо впровадження стандартів держави-агресора. Українська Гельсінська спілка з прав людини : *веб-сайт*. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/kolaboratsionizm-v-osviti-analiz-rishen-sudiv-shchodo-vprovadzhennia-standartiv-derzhavy-ahresora/> (дата звернення 18.03.2023).
3. «Впроваджувати». Великий тлумачний словник сучасної мови. : *веб-сайт*. URL: <https://slovnuk.me/dict/vts/> (дата звернення 20.03.2023).
4. Аналітичний огляд «Історія України в російських шкільних підручниках з історії» / В. Яремчук, А. Смирнов. Київ, 2023. 31 с.

**УДК 342.7**

## **ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ**

**Павленко Т.А.,**

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права та процесу*

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна